

Kurs logiki: lekcja 34. Chwyty erystyczne. Cz. 2: *argumentum ad ignorantiam* i *argumentum ad personam*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Kurs logiki: lekcja 34. Chwyty erystyczne. Cz. 2: *argumentum ad ignorantiam* i *argumentum ad personam*

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Istnieje bardzo dużo strategii wywierania wpływu na drodze erystycznej manipulacji. Niektórzy rozmówcy zasypują nas masą dowodów i przesłanek, z których każda, jeśli wziąć ją z osobna, jest słaba, jednak przez ich nagromadzenie i szybkie wyliczenie mają na nas zrobić wrażenie. Inny sposób to wytknięcie adwersarzowi jakiejś wady czy cechy, np. że jest za młody, żeby coś zrozumieć. Zdarzyło wam się kiedyś usłyszeć takie uzasadnienie jakiegoś stanowiska? To znany wybieg, na tyle powszechny, że doczekał się osobnej nazwy. W tym materiale poznacie jego naturę i sekret popularności, a także inny równie zwodniczy rodzaj rozumowania.

Twoje cele

- Pogłębisz wiedzę na temat chwytów erystycznych.
- Poznasz dwa charakterystyczne chwyt erystyczne: *ad ignorantiam* i *ad personam*.
- Przećwiczysz rozpoznawanie tych chwytów w podanych kontekstach oraz uzbrajanie się przeciw nim.
- Nauczysz się odróżniać wspomniane chwyt retoryczne od rozumowań, które są do nich podobne, ale nie są chwytami.

Przeczytaj

Nie dajcie się zaskoczyć

Jednym z powodów sukcesu chwytów erystycznych jest tempo i zaskoczenie. Zazwyczaj, kiedy znajdujemy się w ferworze dyskusji, nie mamy czasu skrupulatnie badać każdej przesłanki i jej relacji do zaproponowanego wniosku. Ledwie nasz rozmówca skończy prezentować jeden argument, już zabiera się za następny. W dodatku zwłoka w odpowiedzi albo milczenie mogą być uznane za przejaw naszej niepewności i słabości naszego stanowiska, stąd zależy nam na prędkiej odpowiedzi. W ten sposób popadamy w błędne koło. Z braku czasu na to, żeby zbadać czyjeś rozumowanie, popełniamy błąd i nieopatrznie przyjmujemy za prawdziwe coś, co miało jedynie pozory poprawności, w istocie będąc retorycznym wybiegiem.

Im temat dyskusji bardziej emocjonalny, tym wymiana argumentów bardziej wartka i tym bardziej prawdopodobne, że damy się zwieść chwytowi erystycznemu albo że sami bezwiednie po taki sięgniemy. Wynika z tego, że jedną z pierwszych zasad dobrej rozmowy jest zapewnienie sobie warunków, by można było dłużej badać każdy argument i wolniej udzielać odpowiedzi. Ponadto trzeba też do tego odwagi – należy zaakceptować i znieść ryzyko, że nasza powolność poczytana zostanie za słabość. Wreszcie trzeba unikać dyskusowania pod wpływem emocji. Kartezjusz uważał, że namiętności bardzo utrudniają podejmowanie decyzji i wszelkie rozumowanie, dlatego zalecał, żeby zawsze najpierw poczekać, aż emocje opadną. Do tego czasu lepiej wstrzymać się od przyjęcia lub odrzucenia jakiejś argumentacji, a tym bardziej od podjęcia związanej z tą argumentacją decyzji. Oznacza to, że niekiedy zajęcie stanowiska wymaga przerwania dyskusji, tak jak niektórzy przerywają grę w szachy i wracają do szachownicy po kilku dniach, kiedy gotowi są wreszcie, żeby wykonać następny ruch.

Wyjątkowym rodzajem gry w szachy są szachy błyskawiczne. Zgodnie z przepisami Międzynarodowej Federacji Szachowej gracze mają najwyżej 10 minut na rozegranie partii.

Źródło: Staxringold, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Argumentum ad ignorantiam

Z ryzykiem, a nawet koniecznością powściągnięcia się od przyjęcia bądź odrzucenia argumentu wiąże się znany **chwyt erystyczny** o nazwie *argumentum ad ignorantiam* (łac. argument do niewiedzy). Istotą tego chwytu jest wykorzystanie braku danych na jakiś temat. Brak ten może być konsekwencją albo niewiedzy rozmówcy, albo natury przedmiotu. W obu przypadkach chodzi o brak dowodu na istnienie lub nieistnienie czegoś. Spójrzmy na następujące trzy przykłady:

Przykład 1:

Nauczyciel (do klasy): *Skoro nie ma żadnych pytań, to znaczy, że wszystko rozumiecie.*

Przykład 2:

Uczeń: *Niestety nie mam pracy domowej, bo zjadł mi ją pies.*

Nauczyciel: *Czy możesz jakoś tego dowieść?*

Uczeń: *No właśnie nie, bo dowód zjadł pies.*

Nauczyciel: *Skoro nie masz dowodu, to na pewno kłamiesz. Po prostu nie odrobiłeś pracy domowej.*

Przykład 3:

Jan: *Bóg nie istnieje.*

Katarzyna: *Możesz tego dowieść?*

Jan: Yyyy... *nie*.

Katarzyna: *W takim razie Bóg istnieje.*

Zauważcie, że tego typu wybiegi czasami bardzo łatwo odwrócić przeciwko osobom je stosującym. Przeanalizujmy dwa przykłady:

Przykład 4:

Nauczyciel (do ucznia): *Nie odrobiłeś pracy domowej.*

Uczeń: *Przecież nie może pan tego dowieść, co znaczy, że odrobiłem pracę domową.*

Przykład 5:

Katarzyna: *Bóg istnieje.*

Jan: *Możesz tego dowieść?*

Katarzyna: Yyyy... *nie*.

Jan: *W takim razie Bóg nie istnieje.*

Logiczna struktura tego typu wybiegów ma jedną z dwóch postaci:

Postać pierwsza:

Nie można dowieść, że p.

Zatem nieprawda, że p.

Postać druga:

Nie można dowieść, iż nieprawda, że p.

Zatem prawda, że p.

Fakt, że czegoś nie można dowieść, nie dowodzi, że to coś nie istnieje. Podobnie z faktu, że nie można dowieść, że coś nie istnieje, nie można wnosić, że to musi istnieć. Z faktu, że nie ma niezbitych dowodów, że obce cywilizacje (zjawisko UFO) odwiedzały Ziemię, nie wynika, że nie odwiedzały. Z faktu, że nie da się dowieść, że coś jest nieszkodliwe, nie wynika, że jest szkodliwe, ale też na odwrót. Rozważmy kolejny przykład:

Anna: *Twoje złośliwości sprawiają mi przykrość i sprawiają, że nie chce mi się dalej z tobą pracować.*

Beata: *Skąd wiesz, że to akurat moje złośliwości? Możesz tego dowieść? Może masz po prostu dzisiaj gorszy nastrój i jesteś trochę rozdrażniona.*

Anna: *No, nie mogę tego dowieść.*

Beata: *Zatem to nie moje złośliwości są przyczyną twojego złego humoru.*

Argumentum ad personam

Wielu filmoznawców uważa, że scena z filmu *Psy II: Ostatnia krew*, w której dwóch byłych policjantów rozmawia o zabijaniu, należy do jednych z najwybitniejszych w historii polskiego kina. W kluczowym momencie Franz Maurer, brawurowo grany przez Bogusława Lindę, mówi:

Więc nie mów mi k... nic o zabijaniu, bo coś o tym wiem.

Czy wiecie, że to zdanie to typowy przykład *argumentum ad personam*? Podobnych przykładów dostarcza nam na co dzień życie. O to kilka z nich:

Przykład 1: *Jesteś mężczyzną, więc co ty możesz wiedzieć o ciąży?*

Przykład 2: *Nie zrozumiesz tego, jesteś za młody.*

Przykład 3: *Nigdy nie pracowałaś w handlu, więc nie zrozumiesz, co to znaczy umowa.*

Istotą każdego z tych przykładów jest wybieg polegający na zdyskredytowaniu czyjegoś stwierdzenia przez wskazanie jakiegoś aspektu jego osobistej kondycji czy doświadczenia. Wybieg ten stosuje się na trzy różne sposoby.

Sposób A

Pogląd wygłoszony i uzasadniony przez X na temat Y nie podoba nam się, ale nie umiemy go obalić. Zamiast tego podważamy wiarygodność X, w ten sposób podważając równocześnie sam pogląd. Nagminnie stosuje się ten wybieg w polityce, kiedy głosi się, że za czymś rozumowaniem stoją motywacje polityczne.

Sposób B

Sposób C

Jak widać, *argumentum ad personam* polega na tym, że do rozumowania, w ten czy inny sposób, jako co najmniej ukrytą tego rozumowania przesłankę wprowadza się jakieś fakty na temat naszego rozmówcy. Strategia ta jest błędna dlatego, że te fakty nie mają związku z trafnością i mocą podanych przez niego przesłanek. Ktoś może trafnie argumentować, że jakiś sonet Mickiewicza jest słaby, na co ktoś inny może powiedzieć, wykorzystując swoją wiedzę o rozmówcy, że jako osoba o niepolskim pochodzeniu po prostu nie rozumie on Mickiewicza. Wyobraźcie sobie, że jakaś osoba przeprowadza poprawny rachunek matematyczny, a ktoś podważa go, mówiąc, że przecież ta osoba uczyła się matematyki tylko cztery lata, więc nie może poprawnie rozumować.

Słownik

chwyt erystyczny

sposób argumentowania lub prowadzenia rozmowy, który ma na celu przekonanie rozmówcy do słuszności jakiegoś twierdzenia mimo braku merytorycznego uzasadnienia

erystyka

(gr. *éris* – kłótnia) – sztuka prowadzenia sporów polegająca na używaniu pozamerytorycznych argumentów, mająca na celu wygranie dyskusji bez względu na prawdę

wymóg falsyfikowalności

wymóg sformułowany przez Karla Raimunda Poppera; według tego wymogu każda teoria naukowa musi być sformułowana w taki sposób, żeby można ją było zakwestionować poprzez przedstawienie określonych danych; teorie, które są nefalsyfikowalne, nie spełniają wymogu naukowości

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją, a następnie opisz własny przykład sytuacji będącej wyjątkiem od *argumentum ad ignorantiam*.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dm4dSKYLD>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Wyjątki*.

Polecenie 2

Zanotuj przebieg rozmowy, w której zastosujesz wyjątek od *argumentum ad personam*.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Argumentum ad ignorantiam polega na tym, że rozmówca...

- ☐ kwestionuje wiarygodność współczesnej nauki.
- ☐ dowodzi słuszności jakiejś tezy poprzez zarzucenie adwersarzowi, że nie jest w stanie dowieść słuszności tezy przeciwnej.
- ☐ powołuje się na ograniczenia poznawcze człowieka.
- ☐ przyznaje się do niewiedzy i poddaje.

Ćwiczenie 2

Jaki chwyt erystyczny został zastosowany w poniższym zdaniu?

Nauczyciel mówi do uczennicy: *Skoro nie potrafisz podać charakterystyki mieszkania bohatera książki, to znaczy, że jej nie czytałaś.*

- ☐ *Argumentum ad vanitatem.*
- ☐ *Argumentum ad ignorantiam.*
- ☐ *Argumentum ad verecundiam.*
- ☐ *Argumentum ad personam.*

Ćwiczenie 3

Przeczytaj podane zdanie, a następnie dokończ wniosek.

Nauczyciel mówi do uczennicy: *Jesteś za młoda, żeby w pełni zrozumieć sytuację bohaterki książki.*

Jest to przykład wybiegu o nazwie .

argumentum ad vanitatem

argumentum ad verecundiam

argumentum ad personam

argumentum ad ignorantiam

Ćwiczenie 4

Do jakich celów używany jest chwyt erystyczny *argumentum ad personam*?

☐ W celu odwrócenia uwagi od słabości własnego rozumowania.

☐ W celu podkreślenia mocy własnego rozumowania.

☐ Żeby uzmysłwić rozmówcy ograniczenia poznawcze człowieka.

☐ W celu wywołania efektu emocjonalnego.

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z poniższym przykładem rozumowania. Następnie odpowiedz, czy jest ono poprawne. Jeśli nie, określ, jaki rodzaj chwytu retorycznego występuje w tym rozumowaniu. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Przesłanka 1: *Profesor X wykazał w swoim najnowszym artykule, że szczepionki firmy Y są bardzo skuteczne.*

Przesłanka 2: *Jednak nie dowiódł, że nie da się stworzyć bardziej skutecznej szczepionki.*

Wniosek: *Dlatego jego twierdzenie, że szczepionki firmy X są skuteczne, jest niewiarygodne.*

Ćwiczenie 6

Na czym dokładnie polega błąd w wypowiedzi bohatera filmu *Psy 2*?

Więc nie mów mi k... nic o zabijaniu, bo coś o tym wiem.

Ćwiczenie 7

Weź rozumowanie z ćw. 5. Wymień przesłankę drugą, ale w taki sposób, żeby w efekcie powstał przykład *argumentum ad personam*.

Ćwiczenie 8

Weź rozumowanie z ćw. 5. Wymień przesłankę drugą, ale w taki sposób, żeby w efekcie powstało rozumowanie, które wygląda jak *argumentum ad personam*, podczas gdy w istocie stanowi właśnie wyjątek od reguły.

Dla nauczyciela

Autor: Tomasz Mazur

Przedmiot: Filozofia

Temat: Kurs logiki: lekcja 34. Chwyty erystyczne. Cz. 2: *argumentum ad ignorantiam* i *argumentum ad personam*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kultura logiczna.

8. Argumentacja: dyskusja a wymiana poglądów, parlamentarne i logiczne kryteria rzetelnej dyskusji, nieuczciwe chyty w dyskusji. Uczeń:

3) wskazuje przykładowe chyty erystyczne (ad vanitatem, ad verecundiam, ad ignorantiam, ad personam, ad populum) stosowane w nieuczciwej dyskusji i opisuje, na czym polega ich nieuczciwość.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- posługuje się podstawowymi pojęciami logiki i wykorzystuje je w praktyce;
- rozpoznaje różne techniki prowadzenia sporów;
- odróżnia argumenty merytoryczne od chwytów erystycznych w dyskusji.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją

Nauczyciel prosi uczniów o sporządzenie listy cech, właściwości i informacji biograficznych dotyczących rozmówcy, które bywają wykorzystywane przeciw niemu w dyskusji.

Faza wstępna

1. Podanie tematu i celu lekcji.
2. Nauczyciel prosi wybranych uczniów o przedstawienie pracy domowej. Komentuje odpowiedzi, naprowadzając jednocześnie klasę na problem tzw. wycieczek osobistych w rozmowach. Prosi uczniów o ocenę takich zabiegów.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie zapoznają się z treścią e-materiału. Prowadzący komentuje najważniejsze punkty, upewniając się, czy uczniowie dobrze je rozumieją.
2. Nauczyciel dobiera uczniów w pary. Każda z nich ma za zadanie użyć narzędzi elektronicznych (komórka, tablet, komputer) w celu zrobienia przeglądu najrozmaitszych materiałów prasowych. Zadaniem każdej dwójki jest znalezienie przykładu *argumentum ad ignorantiam* lub *argumentum ad personam*, ale takiego, który jest ich zdaniem najsprytniej skonstruowany.
3. Prowadzący zajęcia prosi wybrane pary o przedstawienie swoich przykładów. Zadaniem klasy jest w pierwszej kolejności ocena, czy i jakiego błędu podany przykład jest reprezentacją. Następnie klasa głosuje na najsprytniejszy jej zdaniem przykład.
4. Nauczyciel komentuje przebieg i rezultat kolejnych prezentacji, przechodząc do rozmowy kierowanej, w której podejmuje temat niebezpieczeństwa i powszechności obu podanych w lekcji przykładów wybiegów erystycznych.

Praca domowa:

1. Zadaniem ucznia jest znalezienie w prasie dwóch doniosłych przypadków rozumowań, które mimo podobieństwa do któregoś z omawianych w e-materiale wybiegów erystycznych są w rzeczywistości przykładem wyjątku.

Materiały pomocnicze:

- Witold Marciszewski (red.), *Mała encyklopedia logiki*, Wrocław 1970.
- Zielewska B., *Dialog we współczesnej edukacji filozoficznej*, Olsztyn 2002.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Animacja” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.